

УДК 37.018.4

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi49.247>

Толочко С. В.,
orcid.org/0000-0002-9262-2311

НАУКОВО-МЕТОДИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТЬЮТОРА ЯК ПРЕДСТАВНИКА СУЧАСНИХ МОДЕЛЕЙ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОФЕСІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

У статті проаналізовано та виокремлено основні підходи до формулювання, визначення й розвитку науково-методичної компетентності за класифікаційними ознаками професіограм викладачів у післядипломній педагогічній освіті, зокрема тьюторів, концептуалізовано принципи, підходи і технології їхньої підготовки зі сформованою компетентністю синергізму становлення і розвитку. Визначено понятійно-категоріальний апарат дослідження: «тьютор», «тьюторант», «тьюторство», «тьюторська діяльність». Сформульовано дефініцію поняття «професійна науково-методична компетентність тьютора», яка нами розглядається як інтегральна характеристика, що включає створення й реалізацію індивідуальної освітньої траєкторії учня/студента, його академічний супровід для здійснення самоосвітньої діяльності, формування системи цінностей і способу життя (здорового, професійно переконаного, соціально-екологічно-відповідального громадянського); володіння якостями та здібностями: упевненістю, мотивацією, позитивним ставленням, креативністю, ентузіазмом і завзятістю; є сукупністю розвинених компетентностей (педагогічної, психологічної, методологічної, методичної, дистанційного, е-, онлайн-навчання, технічної, організаційної, фахової, ведення онлайн-комунікації, індивідуально-особистісної); професійну сформованість спільної діяльності з тьюторантом, оптимально дібраний та укладений науково- і навчально-методичний матеріал; відповідність результативності, неупередженості й дієвості оцінювання компетентності, стимулювання й мотивації самостійної освітньої діяльності.

Розроблено професіограму тьютора в післядипломній педагогічній освіті з характеристикою особливостей професійної підготовки, концептуалізацією системних якостей, знань, умінь, здатностей, сформованості, готовності, відповідальності і відповідності. Актуалізовано науково-методичні інструменти для визначення принципів, підходів, видів тьюторингу в освіті, технік та провідних ролей. Проаналізовано й виокремлено види компетентностей, очікувані результати та можливості реалізації тьюторингу в освіті.

Ключові слова: тьютор, освіта, науково-методична компетентність, післядипломна педагогічна освіта.

Постановка проблеми. Сталий розвиток суспільства метою ставить упровадження в Україні європейських стандартів і вихід на провідні позиції у світі, економічне зростання з використанням ресурсів задля задоволення потреб людини за умови збереження навколишнього середовища, захисту інтересів майбутніх поколінь, необхідності безпечного довкілля.

Своєю чергою сталий розвиток та економічна конкуренція вимагають модернізації професійної компетентності, зростання інтелектуального капіталу впродовж усього циклу освіти, у тому числі й післядипломної. Перехід від звичних моделей навчання (teaching models) до моделей власне учіння (learning models) веде до перетворення функцій учасників освітніх процесів, появи нових професій і спеціалізацій, зокрема тьюторської моделі як особливої професії та результату індивідуалізації освітніх програм.

Аналіз досліджень. Тьюторство в ролі унікального педагогічного явища в Україні започаткувалося наприкінці 90-х років минулого століття за реформування системи освіти та запровадження дистанційного навчання. Низка українських науковців здійснила ґрунтовні дослідження питань запровадження елементів тьюторства в програми підготовки здобувачів освіти. Було розроблено такі напрями: тьюторство як професійно-педагогічна позиція майбутнього вчителя (О. Літовка [5]), компетенції тьютора в системі дистанційної освіти (О. Лось [6]), професійна підготовка викладача-тьютора (С. Сисоева, В. Осадчий, К. Осадча [10]), тьюторство як простір для педагогічної діяльності та міждисциплінарний контекст формування тьюторської компетентності у професійній підготовці майбутніх учителів (К. Осадча [7; 8]), методи, форми та засоби професійної підготовки учителів-тьюторів в умовах дистанційної форми навчання (В. Осадчий [9]). Актуальними нині є і компаративістські дослідження: основні функції тьютора у процесі дистанційного навчання іноземної мови студентів ЗВО Великої Британії (Т. Гарбуза [1]), професійна підготовка магістрів інформаційних технологій в системі дистанційної освіти США (Р. Шаран [18]), розвиток дистанційного навчання у вищій школі країн Європи та Північної Америки (Б. Шуневич [20]).

Мета статті – структурно-системний аналіз визначення змісту, форм і методів формування науково-методичної компетентності за класифікаційними ознаками професіограм викладачів у післядипломній педагогічній освіті, зокрема тьюторів, концептуалізація принципів, підходів і технологій їхньої підготовки зі сформованою компетентністю синергізму становлення і розвитку.

Виклад основного матеріалу. Для реалізації мети розкриємо понятійно-категоріальний апарат дослідження.

Тьютор (в умовах закладу освіти) – це педагог з організації умов для конструювання та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувача освіти, супроводження його самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Тьюторант – протегований тьютора, здобувач освіти, котрий потребує допомоги в самостійному обранні шляху освітнього та особистісного розвитку.

Тьюторство в сучасній освіті репрезентоване педагогічною позицією, що передбачає створення особливим чином організованої системи освіти.

Тьютор – це фахівець із формування майбутнього, який має розгледіти потенціал і змодельювати до нього дорогу, здійснювати систематичний супровід здобувача освіти, допомагати розкривати й реалізовувати замовникові освітніх послуг власний потенціал, спонукати до рефлексії над особистим розвитком та підтримувати й насажувати своїм досвідом. Супроводжує учня, студента в його наукових пошуках, сприяє участі в олімпіадах, конкурсах, конференціях, наукових проектах, відслідковує його прогрес у будь-якій діяльності. Як наставник, здатен вислухати, приділити увагу, допомогти з визначенням мети та шляху до неї, створенням індивідуальних освітніх програм здобувачів освіти різного віку й відмінних психофізичних особливостей (обдарованих дітей, з особливими освітніми потребами), різних соціальних типів (інтровертів, екстравертів, амбівертів), темпераментів (холеричного, сангвінічного, меланхолічного, флегматичного), способів сприйняття інформації (аудіалів, візуалів, кінестетиків, дискретів) тощо, спрямувати зусилля на здійснення педагогічного супроводу їхньої реалізації.

Провідною **метою діяльності тьютора** визначено надання допомоги замовникам освітніх послуг щодо визначення особистого навчального (або майбутнього фахового) шляху та розбудови індивідуальної освітньої програми.

Тьюторською називають діяльність педагогів як тьюторів, що є педагогічною діяльністю з індивідуалізації освіти, спрямованою на виявлення й розвиток освітніх мотивів та інтересів підопічного (учня, студента, слухача, групи осіб), пошук освітніх ресурсів для створення індивідуальної освітньої програми, роботу з освітнім замовленням родини, формування навчальної та освітньої рефлексії підопічного [8, с. 8].

Вона також дає змогу задовольнити запити суспільства на осмислену побудову людиною своєї освіти, ураховуючи загальну й професійну.

Повнота тьюторської дії забезпечується *трьома складовими*:

- надлишкове освітнє середовище з метою створення ситуації вибору матеріалу (що саме із великого розмаїття?);
- навігація, маршрути проходження для здійснення завдань власне освітньої діяльності (як?, яким чином?);
- масштабування, рефлексія. Здатність «побачити» види діяльності, пов'язані з певними способами роботи, і зрозуміти, як ці способи можуть відобразитися і в майбутній професійній діяльності тьютора (навіщо?).

Процес тьюторства здійснюється на *принципах* [11; 17]: гуманної освіти (духовні цінності як першооснова у формулюванні змісту освіти, створенні цілісної гармонійної картини світу для забезпечення сприятливих умов, спрямованих на розвиток потенцій і креативного потенціалу тьютора); індивідуального підходу (використання сучасних досліджень із психології для забезпечення індивідуального підходу до здобувачів освіти з різними типами сприйняття інформації та особливостей навчальної діяльності певних психотипів); індивідуалізації (пов'язаний з індивідуальними освітніми пріоритетами тьюторів та організацією сприяння щодо визначення особистісного освітнього шляху та супроводу персональної освітньої програми); природовідповідності (узгодженість освітнього процесу з природним станом тьютора, забезпечення умов для зреалізованості можливостей); особистісної спрямованості (комфортні умови навчально-пізнавальної діяльності та можливості фахового зростання тьюторів; оптимальні природовідповідні умови освіти тьютора, розвиток мотивації до навчання, розумової роботи та насолоди від результатів); відкритості (доступ учасників освітнього процесу до всіх можливих ресурсів для власного особистісного освітнього руху); неперервності (забезпечення поступовості й циклічності процесу тьюторського супроводу на всіх рівнях формування й розвитку здобувачів освіти); варіативності (різноманіття видів освітньої діяльності, можливість визначити власні інтереси, схильності, здібності, вибрати шляхи їх реалізації для самовизначення і здійснення вибору сфери майбутньої життєвої практики); мобільності (участь у різних навчальних або навчально-, науково-дослідницьких програмах, основними цілями яких є підвищення якості освіти, розвиток міжкультурного обміну, одержання додаткової освіти); динамізму (спроможність реагувати на вимоги часу, зорієнтовуватися на прийдешнє, адаптувати форми й методи педагогічної практики до змін у світі); гнучкості (варіативність способів дій, здатність до різноманітних педагогічних прийомів, подолання інерції дії, формування зворотних зв'язків, здатність вибирати способи, форми і швидкість навчання, створювати відповідні умови); партнерства (кооперація учасників освітнього процесу: спільність цілей, добровільність і довготривалість стосунків, визнання взаємної відповідальності за результат їхньої співпраці й розвитку); конструктивної цілісності (необхідність забезпечення взаємозв'язку та єдності всіх компонентів структури від цілепокладання до оцінки отриманих результатів; взаємозалежність тьюторства та інших складників освітньої системи); діагностичності (ефективність тьюторського супроводу підопічного, здатність забезпечити потреби й запити замовника освітніх послуг).

Тьютор повинен володіти сучасними освітніми технологіями для власної самореалізації у професії та підтримання пошуків тьютора в освітній, науковій і дослідницькій діяльності, тож виконує низку *функцій* та *ролей*.

Діяльність тьютора, на думку науковців, забезпечується чотирма основними *функціями*, а саме: *підтримуючою, супроводжуючою, кураторською і ресурсною*. Дослідницею О. Кондратенко виокремлено серед *функцій* педагога-тьютора такі:

- *діагностичну* (здібностей і можливостей тьютора);

- *проектну* (розроблення перспективного плану розвитку особистості);
- *реалізаційну* (реалізація індивідуального освітнього шляху);
- *аналітичну* (корекція навчального індивідуального плану).

Із-поміж функцій тьюторського супроводу названо такі: тьютор-особистий «навігатор», провідник учня з особливостями розвитку; тьютор-помічник учителя; тьютор-другий учитель у класі; тьютор-експерт, його *ролі*: «арбітр», «гід», «колега», «рівний» [17].

Науковиця П. Закотнова виділяє такі *функції тьютора*:

1. *Організаторську* – організація навчальної діяльності студентів.
2. *Інформаційну* – засвоєння здобувачами освіти теоретичного змісту освоюваного навчального курсу.
3. *Комунікативну* – спілкування замовників освітніх послуг із тьютором та між собою.
4. *Розвивальну* – пізнавальна діяльність студентів та сприяння індивідуальному розвитку [4, с. 55–56].

Вчена Т. Гарбуза [1] додає інваріантні функції тьютора, пов'язані з виконанням проектної викладацької діяльності: мотиваційну; цілепокладання; планування; рефлексії; контролю; методичну; комунікативну; управлінську.

Дослідниця К. Осадча визначає *сучасні іролі тьютора*, представлені такими найменуваннями: онлайн-тьютора, тьютора-вихователя, тьютора-куратора, персонального тьютора, тьютора інклюзивного навчання, тьютора-менеджера освітнього процесу – з огляду на виконувані ролі, обов'язки й вимоги до тьютора в конкретних ситуаціях [7, с. 55–56]. Окрім того, здійснено детальний аналіз тьюторства в початковій школі, тьюторського супроводу в основній школі, тьюторських функцій у старшій школі, практика тьютора в неформальній та інформальній освіті, системі інклюзивного навчання; особливої значущості в контексті реформи децентралізації набуло тьюторство в освітніх закладах територіальних громад.

Р. Шаран проаналізовано закордонну практику розгалуженої *класифікації тьюторів*, пов'язану з особливостями їхньої професійної діяльності, а саме: викладача-розробника навчально-методичних матеріалів; консультанта з методів навчання (фасилітатор); фахівця зі здійснення поточної методичної підтримки навчання здобувача освіти (тьютор); фахівця щодо використання методів контролю за результатами навчання (інвігілатор) [18, с. 17–18].

Німецькі науковці М. Гемпель, Ш. Вімер, А. Зекира у книзі «Якісне тьюторство – посібник для викладачів та керівників» стверджують, що «якість студентського тьюторства залежить від успіху різних робочих процесів, які можна відобразити у кругообігу підвищення якості роботи тьюторів (Коло якості, рис. 1). Коло якості ґрунтується на системі управління якістю QESPlus 1 та є фаховою основою посібника. За умови врахування всіх зазначених процесів існують великі шанси запровадити якісне тьюторство в межах певної спеціальності» [2, с. 6].

Коло якості роботи тьюторів описує *п'ять процесів*, необхідних під час планування, проведення та оцінки тьюторства:

- *розроблення концепції тьюторства* (які ключові моменти та цілі має тьюторство, яким чином фінансуватиметься);
- *відшукування тьюторів та тьюторок* (як почати розмову із потенційними тьюторами і тьюторками, як обрати належних тьюторів та влаштувати їх на роботу);
- *навчання та вишкіл тьюторів та тьюторок* (як організувати успішний початок співпраці, яким чином здійснюється фахова та дидактична підготовка тьюторів та тьюторок);
- *упорядкування роботи тьюторів та тьюторок* (як організувати регулярні зустрічі для узгодження роботи та консультації, як підготувати тьюторів до відвідування занять тьюторів-колег);

– оцінювання процесу тьюторства (як оцінити роботу своїх тьюторів, як зробити правильні висновки для подальшого розвитку тьюторської програми).

Рис. 1. Коло якості для роботи тьюторів

Форми, методи, технології, основні складові моделі розвитку тьюторства в умовах адаптації української системи освіти

Складовими розвитку тьюторства в умовах адаптації української системи освіти визначено сукупність методів, форм і засобів, що забезпечують ефективну підготовку педагогів зазначеної професії.

У процесі навчально-пізнавальної тьюторської діяльності використовуються такі **форми** навчання:

1) *офлайн* – тьютор ставить завдання (електронною поштою, через методичні вказівки навчальної дисципліни, програми, курсу, електронними засобами (HTML-сторінка, документ у форматі pdf), завчасно ознайомивши з правилами підготовки звіту; тьюторант надає виконану роботу, використавши форму звіту (код програми, графічні чи текстові матеріали тощо);

2) *онлайн* – тьюторанти і тьютор завчасно домовляються про синхронну присутність у чаті (відеочаті), спілкування пов'язане з донесенням завдання особисто або через методичні рекомендації, здобувачі освіти виконують поставлені задачі завдяки комунікуванню між собою та тьютором; використовуючи веб-камери, тьютор відслідковує проміжні результати виконання задач за комп'ютерами та за потреби корегує;

3) *змішане* (blended learning) реалізовується засобами формальної, структурованої та послідовної освітньої програми, у якій здобувачі освіти:

– частину курсів (курсу) вивчають онлайн, визначаючи час, місце, темп і черговість виконуваних завдань;

- частину курсів (курсу) вивчають під час належно організованого освітнього процесу в складі студентської групи для забезпечення результативності змішаного навчання з метою реалізації соціально-адаптаційного чинника;
- різні формати освіти здобувачів освіти логічно поєднано для інтегрованого й успішного «досвіду навчання».

В. Осадчий виділив такі *методи*, що доцільно використовувати у підготовці вчителів-тьюторів [11]: лекції (електронне видання, відеолекція, аудіолекція, інтерактивна); відеотренінги (багатофункціональність відеокурсів для використання їх різними способами і для відмінних цілей; фільми, які використовуються як відеотренінги, створюються професіоналами в галузі кіновиробництва, що забезпечує їхню високу якість); інтерактивні методи (ділові, рольові ігри, кейси, мозковий штурм), методи рефлексії (експертна оцінка, індивідуальна та групова оцінка, аналіз і узагальнення, взаємоконтроль, груповий обмін враженнями тощо), методи контролю (головна функція – контроль-регулююча: невідривність контролю від освітнього процесу. Професійна підготовка учителів-тьюторів в умовах дистанційного навчання здійснюється за допомогою методів машинного й тестового контролю); вправи (закріплення на практиці отриманих у процесі вивчення курсу знань через виконання багаторазових дій, тренування в застосуванні засвоєного матеріалу на практиці), лабораторний метод (самостійне проведення експериментів, досліджень під час вивчення хімії, біології, фізики; сприяє високій активності самостійності студентів, набуттю умінь і навичок користування обладнанням, забезпеченню умов, пов'язаних із формуванням важливих практичних умінь: вимірюванням та вирахуванням, обробкою та порівнянням їх із попередніми, перевіркою відомих і вибором нових шляхів самостійних досліджень).

Тьюторські технології пов'язані з використанням суб'єкт-суб'єктного, компетентнісного, діяльнісного, гуманістичного підходів та взаємодією досвідченого й малодосвідченого із застосуванням діалогових методик. До *тьюторських технологій* належать: індивідуальні та групові консультації; формулювання проблемного запитання; активне слухання; проектно-дослідницька, інтерактивна, кейс-технологія (вирішення конкретних ситуацій); «портфоліо»; інформаційна технологія [19, с. 34].

До *моделей* розвитку тьюторства в умовах адаптації української системи освіти традиційно відносять:

1. *Ротаційні* (ротація за станціями, лабораторіями, індивідуальна, «перевернутий» клас), що втілюються в такій організації курсу чи предмету/навчальної дисципліни, коли здобувачі освіти поєднують різноманітні форми навчання відповідно до узгодженого розкладу або на розсуд тьютора, навіть у режимі онлайн.

2. *Гнучку* (курс або предмет/навчальна дисципліна викладається з використанням онлайн-складової та часткових елементів офлайн-навчання). Здобувачами освіти виконуються цикли завдань за індивідуальними, гнучкими графіками з інтеграцією різних форматів навчання.

3. *Самостійного змішування* (A La Carte Model) – здобувачі освіти освоюють курс чи предмет/навчальну дисципліну цілковито онлайн та за потреби присутні в закладі освіти чи навчальному центрі.

4. *Збагаченого віртуального навчання* (курс чи предмет/навчальна дисципліна освоюється з обов'язковою аудиторною частиною, консультуванням учителя/викладача офлайн (віч-на-віч), завершується, як правило, захистом виконаних індивідуальних завдань). Онлайн-навчання активізоване самостійним навчанням та творчим пошуком учнів/студентів. Діяльність тьютора передбачає як онлайн-формати, так і офлайн.

Отже, аналіз принципів, функцій тьютора, форм, методів, технологій, основних складових моделі діяльності дає підстави стверджувати про відмінність його роботи від виконання професійних обов'язків традиційним педагогом, оскільки практика набагато більше пов'язана із цілеспрямованим розвитком пізнавальної самостійності.

Здійснений попередньо структурно-логічний аналіз і систематизація уможливили створення власної таблиці 1 з характеристикою особливостей професійної підготовки, концептуалізацією системних якостей, знань, умінь, здатностей, сформованості, готовності, відповідальності і відповідності в синергізмі становлення і розвитку [12–14].

Таблиця 1

Професіограма тьютора в післядипломній педагогічній освіті

Дефініція поняття «тьютор»	фахівець зі створення й реалізації індивідуальної освітньої траєкторії учня/студента, його академічного супроводу для здійснення самоосвітньої діяльності, формування системи цінностей і способу життєздатного (здорового, професійно переконаного, соціально-екологічно-відповідального громадянського)
системні якості	упевненістю, мотивацією, позитивним ставленням, креативністю, ентузіазмом і завзятістю
знання	щодо створення і підтримки результативного й послідовного онлайн навчання, методології та методик проектування індивідуального освітнього середовища
уміння	акмеологічно оцінювати особистість кожного учня/студента, позитивно комунікувати, дотримуватися педагогічної етики та етикету
компетентності	педагогічна, психологічна, методологічна, методична, дистанційного, е-, онлайн-навчання, технічна, організаційна, фахова, ведення онлайн-комунікації, індивідуально-особистісна
здатність	адаптуватися до сучасного освітньо-науково-інноваційного контексту, методів, аудиторії і ролей
сформованість	спільної діяльності з тьюторантом, оптимально дібраний й укладений науково- і навчально-методичний матеріал
готовність	створення спільно зі здобувачем освіти перспективи для неперервного навчання впродовж освітнього процесу, життєвих і робочих ситуацій із метою продукування подальших дій для ефективних результатів, освітнє, наукове, технокорелятивне підприємництво
відповідальність	відповідальність учителя/викладача за здійснення функцій тьютора в освітньо-науковому процесі взаємодії з учнями/студентами, використання освітніх технологій відповідно до ціннісно-цільових орієнтирів, вікових та індивідуальних особливостей тьюторантів, надання допомоги в ефективному використанні науково-методичного супроводу з певної навчальної дисципліни або їх циклу
відповідність	результативності, неупередженості й дієвості оцінювання компетентності, стимулювання й мотивації самостійної освітньої діяльності

Аналіз психолого-педагогічної літератури та власні дослідження дають можливість визначити **професійну науково-методичну компетентність тьютора** як інтегральну характеристику, пов'язану зі створенням та реалізацією індивідуальної освітньої траєкторії учня/студента, його академічним супроводом для провадження ним самоосвітньої навчально-пізнавальної діяльності, формуванням аксіологічної системи цінностей і способу життя; володінням якостями та здібностями: упевненістю, мотивацією, позитивним ставленням, креативністю, ентузіазмом і завзятістю. Професійна науково-методична компетентність тьютора включає низку розвинених компетентностей (педагогічну, психологічну, методологічну, методичну, дистанційного, е-, онлайн-навчання, технічну, організаційну, фахову, ведення онлайн-комунікації, індивідуально-особистісну). Вона ототожнена також із професійною сформованістю спільної діяльності з тьюторантом, оптимально укладеним науково- і навчально-методичним матеріалом; відповідальністю тьютора за здійснення фахових функцій в освітньому процесі. Особливої значущості набуває застосування інноваційних

освітніх технології, пов'язане з індивідуалізацією та ціннісно-цільовими орієнтирами, віковими та індивідуальними особливостями тьюторантів, допомогою щодо ефективного використання науково-методичного супроводу з певної навчальної дисципліни або їхнього циклу, стимулюванням і мотивацією самостійної навчально-пізнавальної діяльності в умовах реалізації індивідуальної освітньої траєкторії.

Аналіз досліджень вчених та власні наукові пошуки щодо видів компетентності викладачів-тьюторів закладів освіти [12–14] подано нами в таблиці 2.

Таблиця 2

Види компетентностей за класифікаційними ознаками моделі викладача-тьютора у процесі формування науково-методичної компетентності

Види компетентностей	Суть компетентностей
1	2
Педагогічна	<ul style="list-style-type: none"> – знання техніки педагогічного спілкування та наявність відповідних якостей особистості; – фахова участь у спільному процесі викладання-научіння-навчання; – знання про сучасні підходи та особливості навчання в закладах освіти; – використання методів психолого-педагогічної діагностики, знань про особливості організації діяльності студентів та їхні вікові характеристики; – уміння аналізу педагогічних ситуацій, проектування та планування педагогічних дій; – уміння організації освітнього процесу, здійснення його регулювання та корекції; – послуговування стратегіями продуктивного використання педагогічних технологій під час розв'язування задач щодо їхнього проектування, супроводу й використання в умовах єдиного інформаційно-освітнього середовища; – знання функцій і видів педагогічного оцінювання, володіння його методами, уміння застосувати їх, здатність до самооцінки
Психологічна	<ul style="list-style-type: none"> – знання психології людини, способів саморегуляції та управління іншими; – володіння методами вивчення власних перспектив; – здатність оцінювання впливу прийнятого фахового рішення на систему діяльності зі здобувачами освіти; – готовність до колективних форм роботи, прийняття спільних рішень, реалізації інтегрованих програм; – наявність комунікативних, колаборативних та управлінських здібностей; – наявність особистісних якостей: терпимості, доброзичливості, тактовності, урівноваженості; – здійснення впливу на інших, визначення індивідуальних здібностей тьюторантів, правильне вираження емоцій і почуттів, привернення уваги; – здатність розуміти здобувача освіти; – усвідомлення власних позитивних можливостей і перспектив здобувачів освіти для зміцнення позитивної Я-концепції
Методична	<ul style="list-style-type: none"> – фундаментальні методичні знання й уміння їхнього застосування під час фахової діяльності; – уміння розв'язування педагогічних задач та виконання завдань з методики викладання навчальних предметів/дисциплін/курсів; – оволодіння стратегіями упровадження й використання цифрових технологій в освітньому процесі;

Продовження табл. 2

1	2
Методична	<ul style="list-style-type: none"> – здатність та готовність до проєктної навчально-пізнавальної діяльності; – уміння з мотивування навчально-пізнавальної діяльності, неперервної самоосвіти й самовдосконалення
Дистанційного навчання (ДН)	<ul style="list-style-type: none"> – знання й усвідомлення концептуальних засад та основних принципів ДН; – наявність інформаційної культури та комп'ютерної грамотності для заохочення впровадження й підтримування розвитку ДН; – здатність використовувати технології ДН як елемент фахової підготовки майбутніх фахівців; – розроблення навчальних матеріалів для підтримки ДН; – відслідковування активності й оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності слухачів з використанням технології ДН; – розроблення проєкту розвитку системи ДН закладу освіти; – заохочування здобувачів освіти до планування власного навчання в середовищі ДН; – розроблення політики з придбання, експлуатації та використання інструментів ДН, її реалізація та контролювання
Технічна	<ul style="list-style-type: none"> – знання й розуміння процесу дії програмного забезпечення та дистанційної платформи; – здатність оцінювання базових структур онлайн-конференцій, потенціалу веб- та інтернет-освіти; – уміння використовувати характеристики програмного забезпечення зі здійснення контролю, архівування, установаження контактів тощо; – уміння з відстеження дій студентів як користувачів платформи, історії повідомлень, моніторингу часу користування, результатів навчально-пізнавальної діяльності; – здатність зі створення зв'язків з іншими навчальними функціями програми, додавання онлайн-ресурсів, налаштування та проведення онлайн-конференцій та інших заходів, створення відкритого освітнього середовища; – уміння з використання альтернативного програмного забезпечення та платформ
Організаційно-узгоджувальна	<ul style="list-style-type: none"> – власний практичний досвід онлайн-навчання, гнучкість у використанні підходів до організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності; – уміння визначати цілі для себе й інших; – здатність виявляти потенціал онлайн-навчання окремого здобувача освіти або групи; – здатність сприяти розвитку здібностей здобувачів освіти, здійснювати аналіз і синтез власних та дій тьюторантів, налагоджувати зворотний зв'язок; – уміння активізації праці пасивних учасників навчально-пізнавальної діяльності
Фахова	<ul style="list-style-type: none"> – наявність підготовки фахівців-тьюторів першого (бакалаврського) рівня; – знання і досвід для необхідності обміну, а також долучення власного внеску в процес; – орієнтування в корисних онлайн-ресурсах потрібної тематики; – уміння організувати розгляд проблеми, формулювання запитань для привернення уваги студентів, втручання в обговорення чи дистанційне спостереження за перебігом роботи;

Продовження табл. 2

1	2
Фахова	<ul style="list-style-type: none"> – оцінювання студентів, враховування індивідуального внеску кожного, перевірка усвідомлення й нерозуміння пройденого, характеристика навчального прогресу здобувачів освіти в цілому; – модерування корисних веб-ресурсів, їхнє використання в ролі тригерів в онлайн-завданнях, креативне налагодження зворотного зв'язку
Ведення онлайн-комунікації	<ul style="list-style-type: none"> – навички ввічливості й толерантності в процесі письмової онлайн-комунікації; – уміння зі складання чітких, коротких онлайн-повідомлень; – здатність зі створення «присутності» та «видимості» у віртуальному середовищі; – уміння з ведення усної онлайн-комунікації, реагування на отримувану інформацію, коректної «видимості» онлайн, отримування й управління очікуваннями здобувачів освіти; – навички взаємодії через коригування змісту повідомлень, припинення контактів між користувачами, з'ясування причин, вирішення проблем онлайн, конструктивного розв'язання конфліктних ситуацій
Індивідуально-особистісна	<ul style="list-style-type: none"> – переконаність у власному виборі та мотивація; – уміння бачити особистість у кожному здобувачеві освіти; – здатність з адаптації до нового навчально-пізнавального контексту, методів, технологій, форм, аудиторій і ролей; – уміння з демонстрації зацікавленості в комунікації зі здобувачами освіти, позитивне ставлення, енергія і завзяття; – компетентність зі створення й підтримування дієвого, систематичного й послідовного онлайн-навчання.

Насамкінець відзначимо результативність упровадження тьюторських технологій в освітній процес закладів освіти через проведення дослідно-експериментальної роботи за темою «Тьюторська технологія як засіб реалізації принципу індивідуалізації в освіті», яка здійснювалася на базі 13 закладів загальної середньої освіти України за сприяння Тьюторської асоціації України відповідно до наказу МОН України № 764 від 16.07.2015 [11]. За результатами означеного проєкту було прийняте рішення про актуальність розробки системи підготовки тьюторів за підтримки Тьюторської асоціації України, Інституту індивідуалізації та тьюторства, Науково-освітнього центру «Платформа відкритої освіти» та потребу у внесенні професії тьютора до Національного класифікатора України ДК 003:2010 «Класифікатор професій».

Висновки. Здійснений структурно-системний аналіз визначення змісту, форм і методів формування науково-методичної компетентності за класифікаційними ознаками професіограм викладачів у післядипломній педагогічній освіті, зокрема тьюторів, через концептуалізацію принципів, підходів і технологій їхньої підготовки зі сформованою компетентністю синергізму становлення і розвитку уможливило висновок, що тільки за умови якісного виконання означених завдань зможемо констатувати життєствердність тьюторської моделі навчання в українському освітньому просторі. Це може бути доведене в подальших наукових пошуках.

Список використаних джерел:

1. Гарбуза Т. Основні функції тьютора у процесі дистанційного навчання іноземної мови студентів ВНЗ Великої Британії. *Рідна школа*. 2011. № 3. С. 69–72.
2. Гемпель М., Вімер Ш., Зекира А. Якісне тьюторство – посібник для викладачів та керівників / переклад з німецької Ярослави Іваненко. Київ, 2017. 58 с.

3. Дем'яненко Н. Тьюторство у вищій школі. *Освіта : всеукр. гром. політ. тиж.* 2016. № 13/14 (6–13 квітня). С. 6.
4. Закотнова П. В. Подготовка преподавателей вуза к деятельности в системе дистанционного обучения: дис... канд. пед. наук. Омск, 2004. 211 с.
5. Літовка О. П. Тьюторство як професійно-педагогічна позиція майбутнього вчителя. *Сучасні педагогічні технології підготовки майбутніх учителів в умовах ступеневої освіти: матеріали регіон. наук.-практ. конф.* Стаханов, 2013. С. 202–208.
6. Лось О. В. Компетенції тьютора в системі дистанційної освіти. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна».* 2015. Випуск 54. С. 47–49.
7. Осадча К. Тьюторство як простір для педагогічної діяльності. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка.* 2016. № 1 (16). С. 52–60.
8. Осадча К. П. Міждисциплінарний контекст формування тьюторської компетентності у професійній підготовці майбутніх учителів. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. Збірник наукових праць.* 2017. № 27. С. 56–60.
9. Осадчий В. В. Методи, форми та засоби професійної підготовки учителів-тьюторів в умовах дистанційної форми навчання. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту.* 2010. № 6. С. 82–86.
10. Сисоєва С. О., Осадчий В. В., Осадча К. П. Професійна підготовка викладача-тьютора: теорія і методика: навч.-метод. посіб. Київ; Мелітополь, 2011. 280 с.
11. Про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітніх навчальних закладів. Наказ МОН України від 16.07.2015 № 764. / Міністерство освіти і науки України // Офіційний веб-сайт МОН України. URL :<http://old.mon.gov.ua/files/normative/2015-07-21/4257/nmo-764-1.pdf>.
12. Толочко С. В. Сучасні моделі педагогічної професії в системі післядипломної освіти для сталого розвитку : навч.-метод. посіб. Ніжин : Лисенко М. М., 2019. 311 с.
13. Толочко С. В. Теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти : дис... д-ра пед. наук. Київ, 2019. 574 с.
14. Толочко С. В. Концепція та методика формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. 376 с.
15. Толочко С. В. Управління формуванням системної методологічної компетентності в педагогів у сфері неперервної освіти впродовж життя. Управління системами післядипломної освіти для сталого розвитку: колективна монографія. Київ, 2019. С. 309–323.
16. Толочко С. В. Формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти на засадах сталості : Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : колективна монографія. Київ, 2020. С. 7–49.
17. Тьютор. Перші кроки / упор. О. Кондратенко. Київ, 2017. 104 с.
18. Шаран Р. В. Професійна підготовка магістрів інформаційних технологій в системі дистанційної освіти США: автореф. дис... канд. пед. наук. Тернопіль, 2010. 20 с.
19. Шляхи й перспективи тьюторства в Україні: підбиваємо підсумки дослідно-експериментальної роботи. URL : <https://imzo.gov.ua/2020/12/24/shliakhy-y-perspektyvy-tiutorstva-v-ukraini-pidbyvaiemo-pidsumky-doslidno-eksperymental-noi-roboty/>
20. Шуневич Б. І. Розвиток дистанційного навчання у вищій школі країн Європи та Північної Америки : автореф. дис... д-ра пед. наук. Київ, 2008. 36 с.

References:

1. Harbuza, T. (2011). Osnovni funktsii tiutora u protsesi dystantsiinoho navchannia inozemnoi movy studentiv VNZ Velykoi Brytanii [Main functions of a tutor in the process of distance learning of a foreign language for university students in the UK]. *Ridna shkola*, 3, 69–72 [in Ukrainian].
2. Hempel, M., Vimer, Sh., & Zekyra, A. (2017). *Yakisne tiutorstvo – posibnyk dlia vykladachiv ta kerivnykiv* [Quality tutoring is a guide for teachers and leaders]. (Ya. Ivanenko, Trans.). Kyiv [in Ukrainian].
3. Demianenko, N. (2016). Tiutorstvo u vyshchii shkoli [Tutoring in high school]. *Osvita: vseukr. hrom. polit. tyzh*, 13/14, 6 [in Ukrainian].

4. Zakotnova, P. V. (2004). *Podgotovka prepodavatelei vuza k deiatelnosti v sisteme distantsionnogo obucheniiia* [Training of university teachers for activities in distance learning system]. (Candidate's thesis). Omsk [in Russian].
5. Litovka, O. P. (2013). Tiutorstvo yak profesiino-pedahohichna pozytsiia maibutnoho vchytelia [Tutoring as a professional and pedagogical position of a future teacher], *Suchasni pedahohichni tekhnologii pidhotovky maibutnikh uchyteliv v umovakh stupenevoi osvity: materialy rehion. nauk.-prakt. konf.* [Modern pedagogical technologies of training future teachers in terms of higher education, Proceedings of Regional Scientific and Practical Conference]. Stakhanov [in Ukrainian].
6. Los, O. V. (2015). Kompetensii tiutora v systemi dystantsiinoi osvity [Tutor competencies in distance education system]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriia «Filolohichna»*, 54, 47–49 [in Ukrainian].
7. Osadcha, K. (2016). Tiutorstvo yak prostir dlia pedahohichnoi diialnosti [Tutoring as a space for teaching]. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu. Seriia: «Pedahohika»*, 1 (16), 52–60 [in Ukrainian].
8. Osadcha, K. P. (2017). Mizhdystsyplinaryi kontekst formuvannia tiutorskoï kompetentnosti u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv [Interdisciplinary context of formation of tutoring competence in professional training of future teachers]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika*, 27, 56–60 [in Ukrainian].
9. Osadchyi, V. V. (2010). Metody, formy ta zasoby profesiinoi pidhotovky uchyteliv-tiutoriv v umovakh dystantsiinoi formy navchannia [Methods, forms and means of professional training of tutors in terms of distance learning]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*, 6, 82–86 [in Ukrainian].
10. Sysoieva, S. O., Osadchyi, V. V., & Osadcha, K. P. (2011). *Profesiina pidhotovka vykladacha-tiutora: teoriia i metodyka* [Professional training of a tutor: theory and methodology]. Kyiv; Melitopol [in Ukrainian].
11. On conducting research and experimental work on the basis of secondary schools, Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated July 16, 2015, No. 764. Retrieved from <http://old.mon.gov.ua/files/normative/2015-07-21/4257/nmo-764-1.pdf>. [in Ukrainian].
12. Tolochko, S. V. (2019). *Suchasni modeli pedahohichnoi profesii v systemi pislidyplomnoi osvity dlia staloho rozvytku* [Modern models of the pedagogical profession in the system of postgraduate education for sustainable development]. Kyiv; Nizhyn [in Ukrainian].
13. Tolochko, S. V. (2019). *Teoretychni y metodychni zasady formuvannia naukovo-metodychnoi kompetentnosti vykladachiv u systemi pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity* [Theoretical and methodical bases of formation of teachers' scientific and methodical competence in the system of postgraduate pedagogical education]. (Candidate's thesis). National Pedagogical Dragomanov University. Kyiv [in Ukrainian].
14. Tolochko, S. V. (2019). *Kontseptsiiia ta metodyka formuvannia naukovo-metodychnoi kompetentnosti vykladachiv u systemi pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity* [The concept and methods of formation of scientific and methodological competence of teachers in the system of postgraduate pedagogical education]. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
15. Tolochko, S. V. (2019). Upravlinnia formuvanniam systemnoi metodolohichnoi kompetentnosti v pedahohiv u sferi neperervnoi osvity vprodovzh zhyttia [Management of formation of teachers' system methodological competence in the sphere of continuous education through life]. In *Upravlinnia systemamy pislidyplomnoi osvity dlia staloho rozvytku* [Management of postgraduate education systems for sustainable development] (pp. 309–323). Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
16. Tolochko, S. V. (2020). Formuvannia naukovo-metodychnoi kompetentnosti vykladachiv u systemi pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity na zasadakh stalosti [Formation of scientific and methodological competence of teachers in the system of postgraduate pedagogical education on the basis of sustainability]. In *Stratehiia pislidyplomnoi osvity dlia staloho rozvytku* [Postgraduate education strategy for sustainable development] (pp. 7–49). Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
17. Kondratenko, O. (Ed.). (2017). *Tiutor. Pershi kroky* [Tutor. First steps]. Kyiv [in Ukrainian].
18. Sharan, R. V. (2010). *Profesiina pidhotovka mahistriv informatsiinykh tekhnolohii v systemi dystantsiinoi osvity SSHA* [Professional training of masters in information technology in the system of distance education in the USA]. (Candidate's thesis). Ternopil [in Ukrainian].

19. Shliakhy y perspektyvy tiutorstva v Ukraini: pidbyvaiemo pidsumky doslidno-eksperymentalnoi roboty [Ways and prospects of tutoring in Ukraine: we summarize the results of research and experimental work]. Retrieved from <https://imzo.gov.ua/2020/12/24/shliakhy-y-perspektyvy-tiutorstva-v-ukraini-pidbyvaiemo-pidsumky-doslidno-eksperymental-noi-roboty/> [in Ukrainian].
20. Shunevych, B. I. (2008). *Rozvytok dystantsiinoho navchannia u vyshchii shkoli krain Yevropy ta Pivnichnoi Ameryky* [Development of distance learning in higher education in Europe and North America]. (Candidate's thesis). Kyiv [in Ukrainian].

Tolochko S. V.

orcid.org/0000-0002-9262-2311

**SCIENTIFIC AND METHODIC COMPETENCE OF A TUTOR
AS A REPRESENTATIVE OF MODERN MODELS OF TEACHING PROFESSION
IN UKRAINIAN EDUCATIONAL SPACE**

The article analyzes and highlights main approaches to formulation, definition and development of scientific and methodic competence according to classification characteristics of profesiograms of teachers in postgraduate pedagogical education, especially tutors, conceptualizes principles, approaches and technologies of their training with formed competence of formation and development synergism. Conceptual and categorical apparatus of research "tutor", "tutor", "tutoring", "tutoring activity" is defined. Definition of the concept of "professional scientific and methodical competence of a tutor" is formulated, which we consider as an integral characteristic that includes the creation and implementation of individual educational student's trajectory, his academic support for self-educational activity, values and lifestyle formation (healthy, professionally convinced, socially and environmentally responsible, civil); possession of qualities and abilities: confidence, motivation, positive attitude, creativity, enthusiasm and perseverance; is a set of developed competencies (pedagogical, psychological, methodological, methodical, distance, e-, online learning, technical, organizational, professional, online communication, individual and personal); professional formation of joint activity with a tutor, optimally selected and complicated scientific and educational material; correspondence with efficiency, impartiality and efficiency of competence assessment, stimulation and motivation of independent educational activity. Tutor's professional profile in postgraduate pedagogical education with characteristic of professional training peculiarities, conceptualization of system qualities, knowledge, abilities, formation, readiness, responsibility and appropriateness is developed. Scientific and methodological tools for defining principles, approaches, types of tutoring in education, techniques and leading roles are maintained. Types of competencies, expected results and opportunities for tutoring in education are analyzed and singled out.

Key words: tutor, education, scientific and methodic competence, postgraduate pedagogical education.

Дата надходження статті: 22.04.2021 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Васюк О. В.